

**PSYCHOLOGY OF SOCIAL COMMUNICATIONS,
INTERGROUP RELATIONS, MEDIA PSYCHOLOGY**DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-078-0-31>**ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК СУБКОМПЕТЕНТНІСТЬ
КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА****Доброскок С. С.***здобувач**Університет Григорія Сковороди в Переяславі
м. Переяслав, Україна*

Інтеграційні процеси, пов'язані з входженням України у світове співтовариство та побудовою демократичного суспільства, висувають перед українською вищою освітою нові завдання, а саме: розвиток особистості з глобальним планетарним мисленням, з такими особистісними якостями, як комунікабельність, толерантність, відповідальність, автономність, емпатійність, гуманність тощо. Серед усіх цих якостей особливе місце посідає, як ми вважаємо, комунікативна толерантність – здатність майбутнього фахівця з вищою освітою вести конструктивний діалог, полілог, досягаючи взаєморозуміння, лапідарно обґрунтовувати свою позицію, слухати і чути смисли, виражені співрозмовниками, доцільно комунікувати, виявляти взаємоповагу, поважати думки інших людей.

Комунікативна толерантність є основою всіх видів толерантності особистості та проявляється передусім в її ставленні до людей, засвідчуючи у такий спосіб ступінь здатності комунікатора виявляти взаємну терпимість до неприємних або неприйнятних, на її думку, вчинків і думок інших людей, висловлювань партерів із спілкування, їхніх особистісних якостей, темпераментів, характерів, стилів поведінки тощо.

Особливу роль комунікативна толерантність відіграє при підготовці в ЗВО психологів, які за специфікою своєї майбутньої діяльності мають ставитися до клієнтів з терпимістю, властивою фахівцям, які надають психологічну допомогу людям з певними душевними проблемами.

Вивчення психологічної і психолого-педагогічної літератури дало змогу з'ясувати, що комунікативна толерантність як психологічний

феномен розглядається і тлумачиться з різних галузевих і теоретичних позицій, залежно від теми і предмету дослідження науковця. Питання комунікативної толерантності ґрунтовно представлені в працях Г. Андрєєвої, О. Асмолова, Н. Асташевої, О. Бодальова, Р. Валітової. І. Гриншпун, Е. Еріксона, Ю. Єршова, В. Козлова, Д. Колесова, Б. Ломова, А. Маслоу, М. Рожкова, К. Роджерса, С. Рубінштейна та ін.

Комунікативна толерантність, на думку В. Бойка, – це характеристика відношення особистості до людей, яка засвідчує ступінь переносимості нею неприємних або неприйнятних, на її думку, психічних станів, якостей і вчинків партнерів по взаємодії. Як стверджує цей автор, комунікативна толерантність – систематизуюча характеристика, оскільки з нею узгоджуються і утворюють якийсь психологічний ансамбль багато інших якостей індивіда, передусім моральні характерологічні й інтелектуальні. Саме тому властивості комунікативної толерантності мають змогу засвідчувати психічне здоров'я, внутрішню гармонію або дисгармонію, наявність здатностей до самоконтролю і самокорекції [3].

К. Левітан вважає, що комунікативна толерантність пов'язана з розумінням соціальної активності, яка під впливом мотивів і стимулів актуалізується в соціально корисні дії. Соціальна активність лежить в основі соціалізації, завдяки якій відбувається становлення і розвиток «соціально адаптованої особистості» [11].

І. Гарин тлумачить комунікативну толерантність, виходячи із особливостей ставлення до людей, що засвідчує ступінь переносимості їхніх неприємних, чи неприйнятних, на думку комунікатора, психічних станів, якостей і вчинків партнерів із спілкування [5: 200].

О. Асмолов пропонує розглядати комунікативну толерантність з огляду на необхідність врахування багатомірної характеристики особистості, що має складну структуру, основними складовими якої є мотиваційно-ціннісний, когнітивний, емоційно-вольовий і поведінковий компоненти [1].

Е. Виноградова переконливо аргументує, що комунікативна толерантність є основною якістю особистості, що проявляється в терпимості, безконфліктності, стійкості, довірливості і здібності спокійно і без роздратувань приймати індивідуальності інших людей. Для ефективності реального прояву даної характеристики необхідно, щоб комунікативна толерантність виступала не тільки високо-розвинутою, а й стійкою комунікативною якістю особистості [4].

С. Кочергіна визначає комунікативну толерантність як свідоме припущення суб'єктом чого-небудь, що ним не схвалюється, як добровільне утримання від вчинення перешкод іншому, який засу-

джується, за умов, що у суб'єкта є можливість надати йому опір, є влада заважати вільному самовираженню «іншого» [10].

П. Дашкуєва пропонує визначити комунікативну толерантність в двох значеннях, як: 1) інтегративна сукупність якостей особистості, що знаходяться в гармонії з собою і навколишнім світом (повага, честь, совість, відповідальність, внутрішня свобода, гідність, громадянський обов'язок, доброта, співпереживання, співчуття, справедливість, чуйність, жалість); 2) явище, що являє собою єдність особистісно-мотиваційного, когнітивного й поведінкового компонентів [6].

А. Бекетова, досліджуючи міжкультурну комунікативну толерантність, характеризує її як інтегративну якість особистості, що формується в процесі соціалізації, в основі якої – виражена готовність до здійснення міжособистісних і міжкультурних комунікацій на основі поваги, розуміння, прийняття і визнання відмінностей між особливостями своєї особистості й особистості співбесідника, коли, при збереженні власної ідентичності, відносно існуючих відмінностей не виникає негативних переживань [2].

Здійснений аналіз наукових уявлень дослідників дає підстави стверджувати таке: вивчаючи феномен «комунікативна толерантність», переважна більшість науковців пов'язує її або з якостями особистості, яка комунікує, або із ставленням особистості до інших, або з багатомірною характеристикою особистості та іншими параметрами, зокрема соціальними, когнітивними, свідомісними. Визначаючи комунікативну толерантність у такий спосіб, дослідники цього явища не пояснюють, як саме вони співвідносять толерантність з комунікацією, коли номінують її комунікативною.

Науковці в галузі соціальної роботи вважають, що комунікативна толерантність проявляється в досягненні комунікативного, інтерактивного і перцептивного рівнів адекватності партнерів; містить кілька здібностей, зокрема здатність здійснювати соціально-психологічний прогноз комунікативної ситуації [9]. При такому тлумаченні комунікативної толерантності автори зазначеної монографії презентують її як таку, що не корелює безпосередньо з комунікацією. Слід зазначити, що в сучасних дослідженнях комунікація розглядається як «сміслова і вербальна взаємодія» комунікатора і комунікантів [7; 8]. Проте автори монографії [9], називаючи толерантність комунікативною, пов'язують її не з власне комунікацією, а з ширшим поняттям ніж комунікація, а саме: з мовленнєвим спілкуванням, яке містить у своїй структурі окрім комунікації ще й такі компоненти, як інтеракція і соціальна перцепція.

Таким чином, в запропонованому різними дослідниками термінологічному словосполученні «комунікативна толерантність», засно-

ваному на поєднанні понять «комунікація» і «толерантність», не розкривається основне – суть феномену «комунікація», в якому й проявляється толерантність в її багатомірності і багатоаспектності.

Ми під комунікативною толерантністю розуміємо одну із субкомпетентностей комунікативної компетентності особистості психолога, розглядаємо її як здатність, яка проявляється у смисловій і вербальній терпимості і безконфліктності; в здібності спокійно й неупереджено сприймати звернені до неї висловлювання інших; в спроможності вибрати найдоцільніші мовні засоби для експлікації власних смислів, аби не викликати з боку комунікантів образ, болісних почуттів і не принизити гідності співрозмовників. Комунікативна толерантність передбачає наявність словесної емпатії, самоконтролю комунікатором власного мовлення, лексико-граматичної й емоційної гнучкості, комунікативно-мовленнєвого й емоційного урівноваження.

Таким чином, комунікативна толерантність – найважливіша здатність з комунікативних компетентностей. Вона створює передумови для доцільної міжособистісної і міжгрупової комунікації в мікросоціумі і планетарному світі в цілому.

Література:

1. Асмолов А.Т. О смыслах понятия толерантность. Век толерантности. 2001. №1. с.8-18.
2. Бекетова А.П. Формирование межкультурной коммуникативной толерантности студентов телекоммуникационных специальностей в образовательном процессе ВУЗа: *автореф... дис. канд. пед... наук*. Воронеж. 2018.
3. Бойко В.В. Энергия эмоций в общении: взгляд на себя и на других. Москва: Филинь 1996. 472 с.
4. Виноградова Е.Г. Субъективное предпосылание толерантности личности: *автореф... дис... канд пед. наук*. Сочи. 23с. 2002.
5. Гарин И.И. Что такое этика, культура, религия. Москва: Терра – Книжный клуб. 2002. 848 с.
6. Дашкуева П.В. Формирование коммуникативной толерантности городских старшеклассников средствами культурно-просветительской деятельности: *автореф... дис... канд пед. наук*. Г. Грозный. 2018.
7. Калмиков Г.В. Психология розвитку професійно-мовленнєвої діяльності майбутніх психологів: *дис.... д-ра психол наук*. Переяслав. 2020.
8. Калмикова Л., Харченко Н., Волженцева І., Калмиков Г., Мисан І. Актуалізація проблематики внутрішнього мовлення в психолінгвістиці комунікації: результати систематичного огляду і

метаанализу. PSYCHOLINGUISTICS. 2020. 28(1). 83-148. <https://doi.org/10.31470/2309-1797-2020-28-1-83-148>

9. Козлов, А.А. (Отв. ред). Социальная работа: Введение в профессиональную деятельность. Москва: КНОРУС. 2005. 368 с

10. Кочергина Е.Ю. Современные дискуссии по проблеме толерантности. Толерантное сознание и формирование толерантных отношений: сб. науч. метод. ст. Москва: МПСИ. 2003. 368 с.

11. Левитан К.М. О содержании понятия «коммуникативная компетентность». Перевод и межкультурная коммуникация. Екатеринбург: Издательство АБМ. 2001. Вып.2. 89 – 91с.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-078-0-32>

**SPEECH AND LANGUAGE COMPETENCE
AS A BASIS FOR FUNCTIONAL CLASSIFICATION
OF THE WORLD LANGUAGES**

Kalmykova L. O.

*Doctor of Psychological Sciences, Professor
Hrygorii Skovoroda University in Pereiaslav*

Kharchenko N. V.

*Doctor of Psychological Sciences, Professor
Hrygorii Skovoroda University in Pereiaslav*

Mysan I. N.

*Candidate of Pedagogical Sciences, Assistant Professor
Hrygorii Skovoroda University in Pereiaslav
Pereiaslav, Ukraine*

**SPEECH AND LANGUAGE COMPETENCE
AS A BASIS FOR FUNCTIONAL CLASSIFICATION
OF THE WORLD LANGUAGES**

With the development of psycholinguistic science since the 1950s, there have appeared other opportunities for functional classification of languages. Man, his speech and language skills, the functions of the world's languages in everyday communicative practice appear in the center of functional